

O kuduğum Kitaplar

METİN CELÂL

Gölgeler ve Hayaller Şehrinde

"Gölgeler ve Hayaller Şehrinde", Batı-Doğu karşıtlığından başlayıp kimlik, aidiyet gibi kavramlara yönelen ama esas olarak "baba" olgusunu, oğulun baba ile bitmeyen ve deliliğe, intihara varan hesaplaşmasını ele alan bir roman.

Murat Gülsoy "Gölgeler ve Hayaller Şehrinde"de Doğu ile Batı arasında kalmışlığı II. Meşrutiyetin ilanını hemen sonrasında İstanbul'un yaşadığı değişimde ve Türk asıllı bir Fransız gazetecinin geçmişi ile yüzleşmesinde anlatıyor.

"Gölgeler ve Hayaller Şehrinde" (Nisan 2014, Can Yay.) Fuat adlı bir gencin İstanbul'dan Fransa'da bir sanatoryumda tedavi görmekte olan yakın arkadaşı Alex'e 21 Ağustos 1908'den 1909'un ortalarına dek yazdığı mektuplardan oluşuyor. Genç bir gazeteci olan Franck Chausson ya da gerçek adıyla Fuat, Maurice adlı bir fotoğrafçı ile birlikte Osmanlı İmparatorluğu'ndaki siyasi gelişmeleri, Meşrutiyet'in ilanı ile yaşanan değişimi yerinde izlemek üzere İstanbul'u yollanıyor. Dönemin önemli dergilerinden "L'Illustration" için çalışıyorlar. Marsilya'dan bindikleri gemide sürgünde ölen babasının cenazesini Türkiye'ye götüren Prens Sabahattin de vardır.

Romanın anlatıcı kahramanı Fuat babasız büyümüş. Çocukluk yıllarını dokuz yaşına dek İstanbul'da geçirdikten sonra annesi ve ablası ile birlikte annesinin vatani Fransa'ya taşınmışlar. Paris'te "Franck" adıyla bir Fransız genci olarak büyümüş, eğitim almış. Ama tam olarak oraya ait olarak da hissedemiyor kendini. Ablasının evlenmesi, annesinin ölümü ile üvey babası ile birlikte yaşaması da bu yabancılık hissini yoğunlaştırmış. Bu görevi fırsat bilip o ortamdan uzaklaşmış. Bir daha Fransa'ya dönmek istemiyor. İçindekileri adlandıramadığı sıkıntıya uzaklarda huzur bulacağını umuyor. O nedenle İstanbul'la ilgili pek planı yok. Türk kimliğine dönmeyi, İstanbul'da bir hayat kurmayı da düşünmüyor. Bir Batılı'nın gözüyle yaşananları izliyor, şehre bakıyor.

II. Meşrutiyetin ilanı Osmanlı İmparatorluğu'nun çözülme sürecinin en önemli kavşaklarından. Osmanlı yüzünü tamamen Batıya dönmeyi adınımları atıyor. Tek ve mutlak yönetici padişahın yönetimi halkla, seçimlerle paylaşılması, yani meclisin açılması, yazılı bir anayasa oluşturulması gibi talepleri, gelişmeleri de bu Batılılaşma talebinin birer parçası olarak değerlendirilebilir. Fuat, Marsilya'dan bindikleri gemide

Murat Gülsoy, "Gölgeler ve Hayaller Şehrinde"yi bir postmodern roman yapısında kurmuş.

Prens Sabahattin'le karşılaştığında bu değişimin önemli bir savunucusunu da daha İstanbul'a gitmeden tanımış oluyor. Yaptıkları röportajda Prens Sabahattin, halkın isdiplata yeter dediğini, Sultan Hamit'in gücünü kaybettiğini, özgürlüğe doğru önemli bir adım atıldığını, Osmanlı'yı yerinden yönetimin kurtaracağını, anlatıyor. Kuşkusuz romanın atmosferini kurmak, siyasi değişimin nasıl yaşandığını öğrenmek açısından bu konuşmaların önemi var ama aynı görüşler bir sohbetin ardından bir de röportajda tekrar edilince bana biraz çok gibi geldi. Prens Sabahattin ise romanda bir karakter olarak belirmiyor.

Prens Sabahattin'in babasının cenazesi ile sürgünden ülkesine dönüşünü bu kadar yakından anlatılması romana "belgesel" bir hava katıyor. Gerçeklik duygusu güçleniyor. İnsan ister istemez Prens Sabahattin'in Marsilya'dan başlayan Pire'den geçerek İstanbul'a ulaşan bu yolculuğu hakkında verilen bilgilerin ne denli gerçeklerle uyduğunu merak ediyor.

Yolculuk boyunca varlığını hissettiği Prens Sabahattin'in babasının cenazesi Fuat için önemli bir simge sayılabilir. Çok küçük yaşta ölen oğulun için babasını hiç tanımamış. Babasının eksikliğini psikolojik olarak hissetse de adlandıramamış. Gemide bir baba cenazesi ile seyahatin ardından İstanbul'da yaşadıkları bu ruh halini yavaş yavaş derinleştiriyor. İyiye derinleşip ve sarsılma ise son bölümlere

birakılmış.

Yirmili yaşların başında bir genç olarak romanın ilk bölümlerinde Fuat maceracı ruhlı, entelektüel meraklı olan bir genç olarak belirleniyor. Gemide tanıştığı genç kıza, Isabelle'e hemen gönül verip Fransa'da bıraktığı sevgilisi Cecile'yi unutacak, onunla İtalya'da evlenme planları yapacak kadar da şıpevdii.

Fuat ve fotoğrafçı Marcel bir yandan siyasi gelişmeleri izleyip haber yaparken diğer yandan da batılı sey-yahlar gibi İstanbul'u dolaşılıyor ve Fuat oryantalist bakışla gördüklerini mektuplarda anlatıyor. Bilgi yığılması yaşanıyor. Zaman zaman bir tur rehberi dinler gibi oluyoruz.

Fuat'la Marcel'in tanışıp dost oldukları Charles, Evelyn ve Margaret romanı biraz eksenden kaydırır gibi olsa da Murat Gülsoy konunun sappa bir ajan romanına dönüşmesine izin vermemiş. Bu yönde birkaç işaret verdikten sonra esas konusuna dönmüş.

POSTMODERN ROMAN YAPISI

Murat Gülsoy "Gölgeler ve Hayaller Şehrinde"yi bir postmodern roman yapısında kurmuş. Girişte 1968'de geçen bir öykü var. İstanbul'da kitap okumaya meraklı bir avukat bir sahafta mektupların kopyalarının yazıldığı bir defter buluyor. Deftere yazılmış mektupları Türkçeye çeviriyor. Mektupların metinleri de olduğu gibi bırakılmamış, dipnotlarda açıklamalar, Latince sözlerin çevirileri yer alıyor. Okunamayan bölümler de var. Yani bu tip romanlarda gördüğümüz ve artık klasikleşen birçok unsur

kullanmış Murat Gülsoy. İstanbul Fuat'ın bakışından anlatılırken düşülen oryantalist de bilinçli bir tercih olması diye düşünüyorum. Dünya edebiyatında bu yaklaşımla yazılmış İstanbul'da geçen başka romanlar da olduğunu belirtip konuya dönelim.

Fuat'ın yaşamında rüyaların önemli rolü var. Özellikle çocukluk yıllarını anarken bu rüyalar daha da yoğunlaşıyor. Fuat'ın yaşamını, ruh halini etkileyen birçok önemli olguyu açıklamakta anahtar rol oynuyorlar. Fuat'ın ruh hali rüyaların da etkisiyle giderek karamsarlaşırken "Gölgeler" şehri de "Hayaller" daha doğrusu düşler şehrine dönüşüyor. Fuat iyice düş aleminde yaşamaya başlıyor.

OSMANLI'NIN İLK POZİTİVİST VE MATERİYALİSTİ

Fuat'ın esas yüzleşmesi için ise romanın üçte ikisini okumamız gerekiyor. Fuat babasının kimliğini öğrenince anlatı da trajikleşiyor. Fuat adını babası Beşir Fuat'dan almıştır. Osmanlı'nın ilk pozitivist ve materyalist Beşir Fuat'ın intihara varan yaşam öyküsü kuşkusuz merak uyandırıcı. Beşir Fuat intiharı yazıya geçirmekle kalmıyor, gerekçesini de açıklıyor, "annesini sinir hastalığı sonucu ölmek istemediği için bileklerini keserek intihar etmiş. Hem de henüz 35 yaşındayken. Babasının önemli bir düşünür ve yazar olduğunu öğrenip gururlansa da bu bilgi roman kahramanımız Fuat'ı derinden sarsacaktır.

Beşir Fuat'ın Fuat adında bir oğlu var mıydı bilemiyoruz. Böyle bir bilgi halinde kurtulmak amacıyla doktorunun önerisiyle kendini eğlence hayatına verdiği için sefahat sırasında bir Fransız kadına aşık olduğunu, bu kadından bir Feride adında kızı olduğunu biliyoruz. Evli ve çocuklu olan Beşir Fuat'ın kansı ve sevgilisi arasında kaldığını ve ruhsal çöküntüsünün daha da arttığı söyleniyor. Romanda Fuat'ın ablası olarak Feride'yi tanıyoruz. Feride gerçeğe uygun olarak Fransız bir subayla evlenmiştir ama romanda aile köklerini arayan Feride değil Fuat olacaktır.

"Gölgeler ve Hayaller Şehrinde" akıcı bir üslupla yazılmış. Romanın geçtiği tarihsel dönemde yaşananlar zaten ilginç ve bunlar güçlü bir görünümlü oluşturuyorlar. Ama ilk bakışta II. Meşrutiyet sonrasında yaşanan özgürlük ortamı anlatılacakmış gibi görünse de zamanla bu olaylar geriye doğru çekiliyor. Beşir Fuat'ın öyküsü de kuşkusuz çarpıcı, bir roman için iyi bir malzeme olacak nitelikte ama Murat Gülsoy Beşir Fuat'ı, intiharı ayrıntılarına incek kadar didiklese, bulunan her bilgiyi değerlendirse de "Gölgeler ve Hayaller Şehrinde" Beşir Fuat romanı halini almıyor. Fuat'ın trajedisi ağır basıyor.

"Gölgeler ve Hayaller Şehrinde" Batı - Doğu karşıtlığından başlayıp kimlik, aidiyet gibi kavramlara yönelen ama esas olarak "baba" olgusunu, oğulun baba ile bitmeyen ve deliliğe, intihara varan hesaplaşmasını ele alan bir roman. ■